

**УДК 378. 147: 004**

**Лопатич Рита Володимирівна**, викладач кафедри німецької мови та літератури з методикою викладання Криворізького Державного педагогічного університету

## **ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

### **Анотація**

У статті визначено феномен “логічна культура”, яка розглядається як необхідний компонент професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови; вивчається вплив інформаційних технологій на процес формування логічної культури. Представлено також рівні сформованості логічної культури майбутніх учителів іноземної мови та описано для кожного з рівнів компоненти логічної культури. З’ясовано, що показники володіння логічною культурою можна покращити шляхом впровадження навчальних інформаційних технологій.

**Ключові слова:** інформаційні технології, рівні та компоненти сформованості логічної культури.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Проблема професійної підготовки фахівців в епоху розробки та впровадження уніфікованих міжнародних професійних стандартів є завжди актуальною і потребує постійного розвитку й удосконалення. Сучасні зміни в суспільстві зумовили новий підхід до вирішення цього питання відкрили нові можливості для підвищення якості професійної підготовки вчителів. Науковці та практики наголошують, що у час комп’ютерів та Інтернету не можна стояти осторонь і не використовувати ці засоби у навчальному процесі, у тому числі з меток підготовки майбутніх вчителів. Державою підтримується процес інформатизації освіти та створюються для цього всі умови [1].

Але наряду з цим виникають певні труднощі, серед яких можна виділити неоднозначне ставлення викладачів до використання інформаційних технологій на заняттях; недостатня підготовка як викладачів, так і студентів до цього виду діяльності. На жаль, цьому питанню не приділяється значної уваги при підготовці студентів до майбутньої професії. Аналіз останніх досліджень [2; 3; 4; 5] та власний досвід викладання свідчать про те, що студентів бракує сьогодні логічних вмінь для виконання певних завдань під час роботи з комп’ютером. Включення логічної культури як необхідної компоненти до професійної підготовки вчителів поряд з оволодінням інформаційними технологіями, формуванням інформаційної компетенції є сьогодні, на

думку науковців, актуальним і важливим. Зважаючи на вищевикладене, процес формування логічної культури в аспекті опанування комп'ютерними та інформаційними технологіями потребує свого вивчення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню логічної культури присвячена певна кількість наукових робіт. У філософському вимірі це питання представлено Є. Івановим, В. Журавльовим, С. Марценюком, В. Свінцовим та ін. Суттєвим науковим доробком у визначенні ролі логічної культури у розвитку мовлення стали надбання мовознавців Н. Бабич, В. Колшанського та Л. Паламар. Багато різнопланово досліджується ця тема в педагогіці. Так, О. Лазаревич приділяє увагу формуванню логічної культури молодших школярів, в той час як Г. Лаврешина розглядає формування логічної культури старшокласників. Значно доповнюють дослідження феномену “логічна культура” О. Тихомирова та О. Халабузар, які вивчають проблеми його формування у студентів та спеціалістів. У зарубіжній науці цим питанням займаються У. Гревер, М. Крюгер, У. Рампілон. Але відкритим залишається питання формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови під час використання інформаційних технологій.

Отже, **метою** статті є проаналізувати вплив інформаційних технологій на формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови, тобто дослідити процес формування логічної культури під час використання інформаційних технологій.

Зважаючи на вищевикладене, ми ставимо перед собою **завдання** визначити феномен “логічна культура”, виділити рівні та описати для кожного рівня компоненти сформованості логічної культури у майбутніх вчителів іноземної мови охарактеризувати їх та з'ясувати, яким чином можна покращити показники володіння логічною культурою за допомогою інформаційних технологій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У сучасній науковій літературі категорія “логічна культура” розглядається як здатність людини здійснювати та контролювати інтелектуальні операції [6], а саме глибоко усвідомлювати логіку засвоюваного матеріалу, причино-наслідкові зв'язки вивчених явищ, операції критичного мислення, логічні прийоми і методи наукового мислення, вміння абстрагувати, узагальнювати, робити висновки [3].

У процесі дослідження, спираючись на праці науковців (О. Лазаревич, Г. Лаврешина, О. Халабузар), ми провели структурно-компонентний аналіз поняття “логічна культура” та виділили в його структурі такі компоненти:

– *ціннісно-мотиваційний*, який передбачає пізнавальний інтерес, вміння визначати мету діяльності, потребу у самостійному пошуку та засвоєнні знань [3; 4];

– *когнітивно-пізнавальний*, який містить у собі логічну грамотність (знання законів логіки, логіки висловлювання), логічне мислення (здатність абстрагувати

вміння дати визначення відомого поняття); наявність таких логічних умінь як критичне мислення, класифікація, аналіз, синтез, вміння ставити питання аргументувати та виділяти головне [3; 4; 5; 7];

– *операційно-діяльнісний*, який відображає здатність до логічного мислення під час розв’язання певної проблеми, розумову активність (володіння розумовими операціями як самостійними діями, прагнення пізнати й знати) [3; 4; 5; 7];

– *мовно-мовленнєвий*, який забезпечує високий рівень культури мовлення, сформованість логічного мовлення, знання законів логіки висловлювання.

Отже, нами виділено структурні компоненти поняття, які, на наш погляд, наявні в кожному з узятих нами за основу рівнів (низький, середній, високий). Як видно, можна описати характеристики кожного з компонентів логічної культури для кожного рівня її сформованості, а тим самим визначити та охарактеризувати рівні сформованості логічної культури. Як уже зазначалося, у нашому дослідженні цільовою групою обрано майбутніх учителів іноземної мови. З цією метою ми провели опитування 65 викладачів мовних кафедр факультету іноземних мов Криворізького державного педагогічного університету. На запитання анкети “Як Ви оцінюєте рівень сформованості логічної культури студентів-першокурсників?” більшість опитуваних (62,5 %) відмітили низький рівень логічної культури студентів і лише третина тих, хто брав участь в анкетуванні (37,5 %), вважають цей рівень середнім. Викладачам було запропоновано виділити головні, на їх думку, критерії сформованості логічної культури по кожному компоненту для кожного рівня. Результати цього опитування подано у таблиці 1.

Таблиця 1

### Характеристика рівнів сформованості логічної культури майбутніх учителів іноземної мови

Рівні	Компоненти	Характеристика
низький	ціннісно-мотиваційний	Відсутність або слабкий пізнавальний інтерес, незацікавленість у самостійному пошуку знань, низька розумова активність
	когнітивно-пізнавальний	Нечітке уявлення про закони логіки або відсутність знань, нездатність абстрагувати, аналізувати, виділяти головне, проводити аналогії, робити висновки тощо
	- операційно-діяльнісний	Відсутність навичок та умінь при роботі з інформацією, тобто невміння використовувати під час пошуку та обробки необхідної інформації логічних операцій: аналіз, класифікація, порівняння, оцінювання, синтез
	- мовно-мовленнєвий	Низький рівень культури мовлення, а саме несформоване логічне мовлення, брак логіки висловлювання
середній	ціннісно-мотиваційний	Позитивне ставлення до накопичення знань,

		зацікавленість, потреба до самоосвіти, але професійні мотиви не досить виражені
	когнітивно-пізнавальний	Знання законів логіки, логіки висловлювання на належному рівні, але мають не завжди стійкий характер
	операційно-діяльнісний	Уміння володіти розумовими операціями як самостійними діями, але інколи виникають труднощі, які призводять до помилок щодо виділення головного або неправильні висновки
	мовно-мовленнєвий	Рівень сформованості культури мовлення достатній, щоб сформулювати і донести до слухача свою думку, але інколи мовлення перевантажене зайвими мовними структурами
високий	ціннісно-мотиваційний	Стійкий пізнавальний інтерес, висока розумова активність, вміння визначити мету діяльності, потреба до самостійного пошуку та засвоєння знань
	когнітивно-пізнавальний	Знання логіки та знання про способи дії передбачає наявність таких логічних вмінь як критичне мислення, класифікація, аналіз, синтез, вміння ставити питання, вміння аргументувати та виділяти головне. Вже засвоєні знання, вміння та навички становлять базу для вивчення нового матеріалу
	операційно-діяльнісний	Володіння навичками мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання)
	мовно-мовленнєвий	Високий рівень культури мовлення

Таким чином, на думку опитуваних, у процесі навчання у ВНЗ у майбутніх учителів іноземної мови слід сформувати логічну культуру на високому рівні. За результатами дослідження, серед критеріїв сформованості логічної культури на високому рівні виділено, перш за все, високу розумову активність та стійкий пізнавальний інтерес (ціннісно-мотиваційний компонент), логічні вміння (когнітивно-пізнавальний компонент), навички мислення високого рівня (операційно-діяльнісний компонент), та високий рівень культури мовлення (мовно-мовленнєвий компонент).

Нами було також проведено анкетування серед 105 студентів першого курсу факультету іноземних мов Криворізького державного педагогічного університету, проаналізовано їх письмові роботи та усні презентації. Їх узагальнені результати показали, що при роботі із інформаційними технологіями у студентів виникають певні труднощі. Перш за все, це пов'язано з тим, що студенти при пошуку інформації зовсім не приділяють уваги її обробці, а саме, не адаптують знайдений у Інтернеті матеріал до вимог викладача чи розуміння слухачів, а представляють його у тому вигляді, в якому знайшли. Як слушно зазначає С. Баширова [2], така проблема виникає в наслідок того, що студенти не володіють навіть мінімумом логічних умінь, які є необхідними для переробки інформації. Ми погоджуємося з думкою науковця, що

студенти замість того, щоб проаналізувати, класифікувати, порівняти та зробити свої висновки, краще вивчать все напам'ять, не завжди розуміючи зміст прочитаного [там само].

Дослідження проблеми формування мислення особистості (І. Кон, С. Піняєва, О. Степанова, Л. Столяренко, Ю. Калюткін та інш.) показали, що саме у віці 18-21 років рівень логічного мислення значно вище, і він проходить три етапи формування: накопичення інформації та її первинної мисленнєвої обробки, переосмислення матеріалу за допомогою узагальнення та абстрагування, творчого мислення [там само]. Для нашого дослідження важливим є висновок наукових експериментів щодо підвищення у цьому віці рівня спостереження та розвитку критичного мислення [2]. Ми погоджуємося з психологами, педагогами та методистами, які закликають враховувати вікові особливості студентів і вважають цей період сприятливим для формування логічної культури. Адже саме у цьому віці, як експериментально доведено дослідниками, розвиваються механізми пам'яті та мислення, формується логічний апарат та операційні структури мислення [там само]. Отже, враховуючи висновки науковців, необхідно вже на початковому етапі навчання у ВНЗ спрямувати всі зусилля на активізацію мисленнєвої діяльності студентів, спонукати їх до пізнавальної активності та стимулювати їх мислення. Використання інформаційних технологій сприятиме, на нашу думку, цьому процесові, адже студенти вже з перших занять залучаються до сучасних форм навчання, які допомагають формуванню в них навичок логічного мислення, логічної грамотності тощо. Спираючись на ці позиції, ми вважаємо доцільним саме на першому курсі приділяти значну увагу формуванню логічної культури майбутніх учителів і пропонуємо використовувати на заняттях з іноземної мови для активізації мисленнєвої діяльності та підвищення пізнавальної активності студентів апробовані нами технології:

- проект (з використанням пошукових та ситуативних вправ);
- мікрОВикладання (різновид рольової гри) з використанням інформаційних технологій;
- діалогічно-дискусійні технології (обмін інформацією та думками в режимі on-line у чатах, форумах чи конференціях).

Ми виходимо з того, що ці форми роботи передбачають самостійну підготовку студентів та потребують застосування логічних умінь (класифікація, порівняння, узагальнення, систематизація та ін.), навичок високого мислення: аналізу, синтезу та оцінювання. Крім того, вони направлені на розвиток інформаційно-пошукових та удосконалення комунікативних умінь. Так, наприклад, проектна діяльність, як стверджують науковці [8], вимагає від студентів знання та володіння методами дослідження (аналіз літератури, збір та обробка інформації, обґрунтування отриманих

результатів), вміння доводити свою точку зору, вміння самостійно працювати з метою вирішення поставлених у проекті задач, вміння організувати, планувати та керувати своєю власною діяльністю. Деякі дослідники (З. Ганькова, Є. Ястребова, А. Есаулов) експериментально доводять, що ефективним засобом формування логічної культури та творчої активності студентів є діалогове проблемне навчання і стверджують, що ті студенти, які вже володіють пізнавальною самостійністю, вмінням виділяти головне та чітко формулювати свої думки, швидше адаптуються до своєї майбутньої професійної діяльності [9]. Підготовка власного уроку чи мікрОВикладання вимагає від студентів як навичок пошуку інформації, так і її обробки згідно мети уроку та вікової аудиторії. Студентам – майбутнім учителям – пропонується представити результати власних знахідок у вигляді таблиць, графіків, зорової опори або стінної газети, що, звісно, також потребує від студентів володіння певними вміннями.

З огляду на вищевикладене, можна наголосити, що для досягнення успіху у використанні цих технологій значення набуває застосування *підготовчих вправ*, результатом виконання яких стають навички та вміння. До таких підготовчих вправ можна віднести пошукові та ситуативні вправи. Вправи добиралися нами за принципом мети (якої мети необхідно досягти). Так, доцільними вважаємо пошукові вправи, які зорієнтовані на формування та відпрацювання навичок пошуку, передачі, збереження та презентації інформації, які стануть студентам у пригоді під час підготовки проекту. Прикладом таких вправ можуть бути такі: студентам пропонується знайти сайти з країнознавчими текстами та зробити добірку літератури з цієї теми або знайти сайти іноземних чи вітчизняних навчальних видань, які можна використовувати для вивчення іноземної мови, та ознайомити з цією інформацією групу. Чільне місце у процесі формування логічних умінь, на нашу думку, займають ситуативні вправи на прийняття рішення. Такий вид вправ розвиває критичне мислення та спонукає студентів до аналізу проблеми та пошуку її оптимального вирішення та презентації своїх результатів. Зазначимо, що вищенаведені вправи можна використовувати під час підготовки до мікрОВикладання, адже знайдені у Інтернеті матеріали можна застосувати на уроці та потім обговорити у групі їх доцільність та ефективність.

Діалогово-дискусійні технології також вимагають формування логічної культури, яку неможливо уявити без формування та розвитку логічного мислення та мовлення. І тому вправи, які спрямовані на цей вид діяльності, є дуже важливими. Пропонуємо називати їх *вправами для розвитку логічного мислення та мовлення*. Прикладом таких вправ можуть слугувати такі: студентам пропонують деякі дефініції, визначення яких студенти повинні дати самостійно. Для цього вони можуть

користуватися Інтернет-ресурсами, але ці поняття слід розкрити за певної умови, наприклад, пояснити дитині або іноземцю, який погано розуміє мову. Такий вид вправ, на наше переконання, стимулює розумову активність, пізнавальний інтерес студентів та розширює їх словниковий запас. Крім того, вже під час спілкування іноземною мовою у чатах чи форумах студенти швидше знайдуть необхідні лексичні одиниці та сформулюють свої думки у логічній послідовності.

Отже, ми пропонуємо вже з перших занять у ВНЗ використовувати вищезазначені вправи для формування необхідних навичок, які стануть необхідним підґрунтям під час роботи з інформаційними технологіями. Сформовані завдяки цим вправам навички та вміння допоможуть студентів, майбутньому вчителю, коли він готуватиме проект чи свій власний урок. Крім того, як свідчать результати дослідження, пошук інформації та її обробка стають більш якісними й орієнтованими на виконання поставленого завдання та адаптованими до сприйняття слухачами. Логічне мислення та мовлення поліпшують презентацію матеріалу та підвищують, таким чином, інтерес слухачів та стимулюють подальші спроби студентів до самовдосконалення. Крім того, студенти більш критично відносяться до отриманої з різних джерел інформації, піддають її аналізу, виділяють головні думки та роблять висновки. Аналіз даних студенти вчать презентувати у вигляді таблиць чи графіків, що говорить про володіння логічними прийомами та діями.

**Висновки та перспективи подальших розвідок.** Підсумовуючи вищевикладене, ми підкреслюємо все зростаючу роль інформаційних технологій у процесі формування логічної культури та професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. З огляду на це, нами було розглянуто феномен “логічна культура” як необхідний компонент професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та на основі проведеного опитування було визначено й описано рівні сформованості логічної культури у майбутніх учителів іноземної мови, представлено характеристику компонентів логічної культури (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний, мовно-мовленнєвий) для рівнів (високий, середній, низький).

На основі спільних наукових пошуків і з метою підвищення рівня володіння логічною культурою нами було запропоновано використовувати на заняттях з іноземної мови ряд технологій, які спрямовані на розвиток інформаційно-пошукових та комунікативних умінь і навичок. Ми вважаємо, що шляхом впровадження певних навчальних інформаційних технологій, а саме: проект з використанням пошукових вправ, мікрОВикладання з використанням інформаційних технологій; діалогічно-дискусійні технології, можна покращити показники володіння логічною культурою. Як свідчить наш досвід впровадження зазначених навчальних технологій, їх використанню повинні передувати підготовчі вправи, що зорієнтовані на формування логічного

апарату та активізацію пізнавальної самостійності студентів. На підставі аналізу деяких експериментальних досліджень і власного досвіду ми дійшли висновку, що вищенаведені технології та вправи сприяють підвищенню рівня логічної культури, а ширше - професійної підготовки майбутніх учителів.

Вища школа повинна бути школою високої культури мислення, функція якої випускати студентів, які вміють мислити в умовах швидко змінного світу. Особливо це стосується ВНЗ, які готують майбутніх учителів. Тому різні аспекти актуалізації та вдосконалення професійної підготовки вчителів потребують свого подальшого дослідження.

### Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 2001. – 11-18 липня. – С. 2-6.
2. *Баширова С.* Проблемы формирования логической культуры студентов. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://journal.sakhgu.ru/work.php?id=61>
3. *Лаврешина Г.Ю.* Формування логічної культури у старшокласників. – автореф.дис. на здобуття наук.ступеня канд..пед.наук: спец. 13.00.02 - Кривий Ріг, 2001. – 20 с.
4. *Халабузар О.А.* Компоненти логічної культури // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск XXV. / За загальною редакцією В.І. Сипченка – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2005. – С. 131–136.
5. *Тихомирова О.В.* Формирование логической культуры студентов юридического факультета – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bytic.ru/>
6. *Свинцов В.* Логическая культура личности и общества. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru/> .
7. *Лазаревич О.В.* Формирование логической культуры младших школьников с нарушением зрения в процессе проведения коррекционных занятий. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.academy.edu.by/activity/our/14-15052009\\_Lazar.doc](http://www.academy.edu.by/activity/our/14-15052009_Lazar.doc) .
8. *Герцик Ю., Лукина А.* Формирование компетентности школьников в сфере познавательной деятельности // Відкритий урок. – 2004. - № 17 – 18. – С. 34-36.
9. *Яковлева Е.В.* Проблема формирования логической культуры мышления студентов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL [ftp://lib.herzen.spb.ru/text/yakovleva\\_9\\_42\\_116\\_122.pdf](ftp://lib.herzen.spb.ru/text/yakovleva_9_42_116_122.pdf).

### ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ



## **ЯЗЫКОВ**

*Лопатич Р.В.*

### **Аннотация**

В статье дано определение феномену “логическая культура”, который рассматривается как необходимый компонент профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков; изучается влияние информационных технологий на процесс формирования логической культуры. Представлены также уровни сформированности логической культуры будущих учителей иностранных языков и описаны для каждого из уровней компоненты логической культуры. Выяснено, что показатели владения логической культурой можно улучшить путем использования учебных информационных технологий.

**Ключевые слова:** информационные технологии, уровни и компоненты логической культуры.

## **INFLUENCE OF INFORMATION TECHNOLOGY ON FORMING OF LOGICAL CULTURE OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGES TEACHERS**

*Lopatich R.*

### **Resume**

The “logical culture” phenomenon that is considered as a required component of practical training for the future foreign languages teachers is defined in the article; the influence of information technologies on the process of logical culture formation is studied as well. The levels of logical culture formation of future foreign languages teachers are specified as well as logical culture components are described for each level. It has been found that the rate of logical culture competence can be improved by implementation of educational information technologies.

**Keywords:** information technologies, levels and components of logical culture formation.